

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) มาตรา 53 ได้กำหนดให้องค์กรวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษา มีอำนาจ กำหนดมาตรฐานวิชาชีพ รวมทั้งการพัฒนายาชีพครู ในการผลิตและการพัฒนาครูให้มีคุณภาพ และมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง นักการศึกษาได้มองสังคมไทยในอนาคตว่า พลเมืองไทยต้องมีความสามารถ “มุ่งก้าวมัน รู้ทันโลก” และก้าวไปสู่ “สังคมแห่งปัญญาและการเรียนรู้” โดยให้ตระหนักถึงปัจจัยสำคัญ คือ ครู อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาว่า เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาครูและวิชาชีพ ดังปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 52 – 57 ที่ประมวลสรุปความว่า การมีระบบ มีกระบวนการ มีการพัฒนาครู คณาจารย์ บุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็น วิชาชีพชั้นสูงนั้น จะสามารถแก้ไขปัญหาการผลิตครูที่ไม่ได้มาตรฐาน มหาวิทยาลัยราชภัฏซึ่งเป็น สถาบันหลักที่ผลิตครูจึงได้ทบทวนบทบาทหน้าที่การผลิตครูทั้งกระบวนการ โดยเริ่มจากการ พัฒนาหลักสูตรวิชาชีพครู การปฏิรูปการเรียนการสอนและกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

สำหรับการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูนั้น หน่วยงานที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้องได้ประชุม หาแนวทางปรับหลักสูตรการผลิตครูตลอดช่วงปี พ.ศ. 2543 – 2545 ในที่สุดกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีนโยบายให้กำหนดระยะเวลาในการผลิตบัณฑิตครู ระดับปริญญาตรีเป็น 5 ปี โดยให้นักศึกษามีเวลา ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ในโรงเรียนที่มีมาตรฐานอย่างน้อย 1 ปี ทั้งนี้เพื่อให้นักศึกษาได้มีเวลาเรียน เนื้อหาวิชาเอกที่สนใจให้ลึกซึ้งมากขึ้น มีเวลาได้พัฒนาทักษะการสอน และคุณลักษณะวิชาชีพครูที่ ยาวนานมากขึ้น โดยคาดหวังว่าแนวทางนี้จะช่วยผลิตครูที่มีคุณภาพ มาตรฐาน สามารถประกอบ วิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดปัญหาด้านคุณภาพของครู ได้ส่วนหนึ่ง ดังนั้นสถาบันราชภัฏจึงได้ ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตสถาบันราชภัฏ พุทธศักราช 2546 ขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางใน การผลิตบัณฑิตครูระดับปริญญาตรี (5 ปี) สำหรับสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีปรัชญา ของหลักสูตร คือ เป็นการผลิตครูชั้นวิชาชีพที่มีปรีชาสามารถ (Capability) และมีเป้าหมายในการผลิตครู ให้มีคุณลักษณะของครูดี ครูเก่ง คนดีและคนเก่ง โดยมีโครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วย 4 ชุควิชา คือ 1) กลุ่มวิชาการศึกษาทั่วไป 2) กลุ่มชุดวิชาชีพครู 3) กลุ่มชุดวิชาเฉพาะด้าน และ 4) กลุ่มชุดวิชา เลือกลง (สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, 2546 หน้า 3)

การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ มีแนวการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มชุดวิชาดังนี้ 1) กลุ่มวิชาการศึกษาทั่วไปมุ่งเน้นให้เกิดวิชาสามารถที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต การปรับตัวที่มีคุณภาพ หลักสูตรได้กำหนดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบองค์รวม มีการผสมผสานระหว่างทฤษฎีและปฏิบัติ ให้ศึกษาทฤษฎีแล้วนำไปสู่การปฏิบัติในสภาพจริง 2) กลุ่มชุดวิชาชีพครู มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นครู มีความรู้ ความเข้าใจและทักษะวิชาชีพครู มีคุณธรรมจริยธรรมแห่งวิชาชีพ หลักสูตรได้กำหนดให้จัดกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติ โดยการศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องแล้วเชื่อมโยงไปสู่ห้องเรียนและสถานศึกษาในสภาพจริง ให้มีการบูรณาการทั้งในสถานศึกษา นอกสถานศึกษา ชุมชนและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้นักศึกษาคูได้รับประสบการณ์ตรงจากการทำงานในวิชาชีพพร้อมกับเพื่อนร่วมงาน ผู้สอน ครูพี่เลี้ยง นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อให้สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง 3) กลุ่มชุดวิชาเฉพาะด้าน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้รอบรู้วิชาการในฐานะที่เป็นผู้สอนในสาระการเรียนรู้ที่ตนเองสนใจ แนวการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เป็นการบูรณาการความรู้ที่ได้จากหลักการและทฤษฎีต่างๆ ในสาระการเรียนรู้นั้นๆ มาปฏิบัติและพัฒนาให้มีความเหมาะสมในสถานการณ์จริง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าหลักสูตรการผลิตครูที่ใช้เวลาเรียน 5 ปี นี้ ได้กำหนดให้อาจารย์ผู้สอนปรับเปลี่ยนวิธีสอนเป็นวิธีสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การบูรณาการทฤษฎีและการปฏิบัติ การนำทฤษฎีไปประยุกต์ใช้ในสภาพจริง ทั้งในโรงเรียนและชุมชน ซึ่งคาดหวังว่าแนวทางดังกล่าวจะมีผลต่อประสิทธิภาพการสอนและเป็นแบบอย่างในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักศึกษาคูได้

ในส่วนของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ซึ่งอยู่ในกลุ่มชุดวิชาชีพครู ประกอบด้วยชุดวิชา 5 ชุด จำนวนรวม 25 หน่วยกิต ดังนี้ 1) การปฏิบัติงานงานวิชาชีพครู 1 จำนวน 3 หน่วยกิต (2) การปฏิบัติงานงานวิชาชีพครู 2 จำนวน 3 หน่วยกิต 3) การปฏิบัติงานงานวิชาชีพครู 3 จำนวน 3 หน่วยกิต โดยกำหนดเวลาการฝึกประสบการณ์ทั้ง 3 ชุดไว้ ไม่น้อยกว่า 135 ชั่วโมง 4) การปฏิบัติงานสอนในสถานศึกษา 1 จำนวน 8 หน่วยกิต และ 5) การปฏิบัติงานสอนในสถานศึกษา 2 จำนวน 8 หน่วยกิต ทั้ง 2 ชุดวิชานี้จะต้องใช้เวลาไม่น้อยกว่า 360 ชั่วโมง ดังนั้นนักศึกษาที่เข้าเรียนตามหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตนี้จะได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ตรงในโรงเรียนจากการเรียนในกลุ่มชุดวิชาต่างๆ และในชุดวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, 2546:206) โดยเน้นผลลัพธ์ด้านความรู้ การแก้ปัญหา คุณลักษณะ คุณธรรม จริยธรรมแห่งวิชาชีพครู และการดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ที่จะเกิดขึ้นกับนักศึกษาเป็นสำคัญ

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีจุดเน้น 4 ประการ คือ 1) การเรียนรู้การบริหารจัดการศึกษาและการดำเนินกิจการของสถานศึกษา 2) การเรียนรู้ธรรมชาติการพัฒนาและการแก้ปัญหาของผู้เรียน 3) การเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาและการพัฒนาผู้เรียนใน

ทุกด้าน 4) การปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาเป็นเวลา 1 ปี เน้นการปฏิบัติการสอนในกลุ่มสาระที่เลือก 1-2 กลุ่มสาระ การวิจัยชั้นเรียน การปรับปรุงการสอน การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร การทำหน้าที่สนับสนุนด้านการเรียนการสอนภายใต้การดูแลของครูพี่เลี้ยงที่มีประสบการณ์และมีความเป็นครูเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป

กระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จึงถือเป็นหัวใจสำคัญของการผลิตครูเพราะเป็นกระบวนการภาคปฏิบัติที่จะช่วยเสริมสร้างนักศึกษาครูให้เป็นผู้มีความรัก ความศรัทธาต่ออาชีพครู เป็นองค์ประกอบที่จำเป็นที่จะทำให้บัณฑิตครู มีทักษะและความพร้อมในการปฏิบัติงานครูมากขึ้น ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาวิชาชีพครู หากการจัดกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพมีประสิทธิภาพ จะช่วยให้นักศึกษาสามารถพัฒนาด้านความสามารถและทักษะการปฏิบัติงานในหน้าที่ครูของตน ส่งผลให้บัณฑิตครูมีคุณภาพอย่างแท้จริง เป็นที่พึงพอใจแก่หน่วยงานผู้ใช้ครู ดังนั้นการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจะสามารถเสริมสร้างคุณภาพของนักศึกษาครูให้มีสมรรถภาพที่พึงประสงค์ได้นั้น จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับความร่วมมือและช่วยเหลือจากหน่วยงานผู้ใช้ครูอย่างจริงจัง เพราะหน่วยงานผู้ใช้ครู คือสถานที่ฝึกปฏิบัติที่เป็นแหล่งต้นแบบให้นักศึกษาครูได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริงควบคู่กับการเรียนรู้ภาคทฤษฎีจากมหาวิทยาลัย

อย่างไรก็ตาม สถานที่ฝึกปฏิบัติ หรือ โรงเรียนเครือข่ายการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู แต่ละโรง มีมาตรฐานแตกต่างกันทั้งด้านการบริหารจัดการ ด้านวิชาการ และด้านบุคลากรในโรงเรียน ทำให้เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เช่น 1) โรงเรียนไม่พึงพอใจกับคุณลักษณะของนักศึกษาฝึกประสบการณ์ทั้งด้าน ความสามารถ ทักษะการสอน และคุณธรรม จริยธรรมและบุคลิกภาพที่พึงประสงค์ ทำให้อาจารย์พี่เลี้ยงต้องกลับมาสอนเนื้อหาเดิมซ้ำ 2) โรงเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โรงเรียนคาดหวังว่านักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจะช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนบุคลากร ช่วยลดภาระงานสอนของครู 3) การปฏิบัติตนของครูในโรงเรียน และการนิเทศนักศึกษาของอาจารย์พี่เลี้ยงไม่เป็นไปตามข้อกำหนดของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ทำให้นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพไม่ได้รับการนิเทศที่มีคุณภาพจากอาจารย์พี่เลี้ยง และไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน 4) โรงเรียนมักจะประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาสูงกว่าความเป็นจริง เนื่องจากไม่ต้องการให้นักศึกษาไม่ผ่านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ครูบางคนช่วยเหลือนักศึกษาโดยการจัดหาหนังสือคู่มือการสอนหรือแผนจัดการเรียนรู้ที่ให้อยู่ให้นักศึกษานำไปใช้ เป็นต้น สภาพปัญหาการฝึกประสบการณ์ที่กล่าวถึงนี้ล้วนมีผลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาคุณลักษณะ คุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา ทำให้การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไม่ได้มาตรฐาน ไม่เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อการพัฒนานักศึกษาให้มีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตรและของสถาบันหรือหน่วยงานผู้ใช้ครู

จากประเด็นปัญหาดังที่ได้นำเสนอนั้น เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า มีผู้เกี่ยวข้อง ดังนี้ คือ 1) คณะครุศาสตร์ ได้แก่ผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอนและนักศึกษา 2) โรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และนักเรียน 3) ชุมชน ได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้ปกครอง และผู้คนในชุมชน ดังนั้นในการแก้ปัญหาจึงควรเป็นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เพื่อให้การแก้ปัญหาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและครบวงจร สำหรับแนวคิดที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา คือ แนวคิดโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครูที่ประเทศสหรัฐอเมริกาใช้ในการจัดการครุศึกษา เพื่อให้โรงเรียนเครือข่ายการฝึกประสบการณ์วิชาชีพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิต พัฒนาคูและบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนการพัฒนาวิชาชีพครู โดยมีสภาการรับรองมาตรฐานครุศึกษาแห่งชาติ (National Council for Accreditation of Teacher Education) เป็นผู้ดูแลและพัฒนามาตรฐานในภาพรวม โรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครูตามแนวคิดนี้จะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ให้การสนับสนุนนักศึกษาครู นักการศึกษาในโรงเรียนและมหาวิทยาลัยได้ทำงานร่วมกันทั้งในด้านการวิจัยและการปฏิบัติ เพื่อเตรียมการและพัฒนาวิชาชีพไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ โรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครูจะต้องพัฒนาไปสู่มาตรฐานที่กลุ่มตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันกำหนดขึ้น ซึ่งได้ผ่านกระบวนการวิจัยและนำไปทดลองใช้เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกับสถานการณ์จริง หลังจากพัฒนา โรงเรียน ได้ตามมาตรฐานแล้ว โรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครูจะมีบทบาทสำคัญในการผลิตครู พัฒนาคูบุคลากรทางการศึกษาและการปฏิรูปโรงเรียน ตลอดจนเป็นหน่วยรักษามาตรฐานด้านหลักสูตรการเรียนรู้ของนักเรียนและมาตรฐานสถาบัน นอกจากนี้การทำงานร่วมกันของโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครูกับอาจารย์มหาวิทยาลัยหรือสถาบันครุศึกษา ทำให้เกิดพลังในการปรับเปลี่ยนนโยบาย และการดำเนินงานภายในสถาบัน การพัฒนาการเรียนการสอนของนักเรียน นักศึกษาครู และบุคลากรทางการศึกษา อันจะเกิดผลต่อการกำหนดนโยบายระดับเหนือขึ้นไป โดยมีการนำแนวคิดโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู ไปปฏิบัติในมลรัฐต่าง ๆ ทั่วทั้งประเทศสหรัฐอเมริกา (www.Neate./org/2000/pdsstands,16 ก.ย. 2547)

จากแนวคิดโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครูดังกล่าว จะเห็นได้ว่าเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับเป้าหมายและเวลา สภาพปัญหา ของการผลิตและพัฒนาครูในสังคมไทย โอกาสในการนำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้ในบริบทของสังคมไทยจึงมีความเป็นไปได้สูง เนื่องจากปัจจุบันการศึกษาไทยอยู่ในช่วงของการปฏิรูปการศึกษาที่เน้นการปฏิรูปการจัดการศึกษาทุกระดับ ไปสู่เกณฑ์มาตรฐานเพื่อการประกันคุณภาพ ดังนั้น การพัฒนาโรงเรียนไปสู่มาตรฐาน โรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครูจะเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ช่วยเร่งรัดการพัฒนาและการปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียนและมหาวิทยาลัย กระบวนการที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานและพัฒนาโรงเรียนนั้น จากการศึกษาพบว่า กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

ในระหว่างการปฏิบัติ งานปกติ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ นำเชื่อถือ นอกจากนั้นการพัฒนาโรงเรียนไปสู่เกณฑ์มาตรฐานนั้น ต้องดำเนินกิจกรรมซ้ำ ๆ ให้เกิดความก้าวหน้าไปเป็นลำดับจนกว่าจะบรรลุผลตามเกณฑ์มาตรฐานทุกด้านนั้นเป็นกระบวนการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) – AR) ซึ่งมี 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การนำแผนไปปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนความคิดเพื่อสรุปผลการดำเนินงานและเตรียมวางแผนปฏิบัติการในช่วงต่อไป ทั้งยังเป็นกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development)- R & D เน้นการดำเนินงานเพื่อพัฒนางานให้เกิดความก้าวหน้าไปสู่เป้าหมายตามลำดับจนกระทั่งบรรลุตามเป้าหมาย การดำเนินงานตามกระบวนการ AR และ R & D ดังกล่าว จะเป็นการดำเนินงานโดยมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและได้รับประโยชน์ร่วมกัน ทั้งในด้านวิชาการ ด้านการบริหารจัดการ และด้านความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานและชุมชน

ในปีการศึกษา 2547 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้มีนโยบายและจัดงบประมาณสนับสนุนให้คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏทำการวิจัยเพื่อพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครูและดำเนินการพัฒนาครูและโรงเรียนในเขตพื้นที่รับผิดชอบให้มีคุณลักษณะตามเกณฑ์มาตรฐานที่พัฒนาขึ้น สำหรับรองรับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาตามหลักสูตร 5 ปี โรงเรียนเครือข่ายการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่เข้าร่วม โครงการมีจำนวน 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวัดพระมหาธาตุ และโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ปี พ.ศ. 2546 กระบวนการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ ระยะแรกเป็นการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู ระยะที่สองเป็นการพัฒนาครูและโรงเรียนไปสู่เกณฑ์มาตรฐาน โดยใช้วงจรวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAOR) ของเคมมิส (Kemmis และ Mc. Taggart, 1990) ผลการวิจัยพบว่า เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครูของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย เกณฑ์มาตรฐาน 4 ด้าน 7 มาตรฐานย่อย 34 ตัวบ่งชี้ สำหรับเป็นแนวทางในการพัฒนาครูและโรงเรียนอื่นๆ ในเครือข่าย ให้เข้าสู่มาตรฐานโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู ส่วนผลการพัฒนาครูและโรงเรียนทั้งสองโรงเรียนพบว่า โรงเรียนทั้งสองโรงเรียนได้จัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาโรงเรียนในประเด็นที่ยังไม่ได้ดำเนินการตามเกณฑ์มาตรฐาน ประเด็นที่สองโรงเรียนเลือกพัฒนาครูทั้งโรงเรียนคือ การวิจัยชั้นเรียน ความคิดสะท้อนของครูทั้งสองโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการมีว่าครูได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นที่พัฒนากระบวนการวิจัย PAOR รวมทั้งงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพเพิ่มขึ้น มีความภาคภูมิใจในอาชีพมากขึ้น มีความเข้าใจและเอาใจใส่ผู้เรียนมากขึ้น (อรุณี สถิตย์ภักติกุล และคณะ, 2547, บทคัดย่อ)

สืบเนื่องจากผลการวิจัยเพื่อพัฒนาครูและโรงเรียนดังกล่าว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช จึงได้มีนโยบายขยายโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครูโดยใช้โครงการวิจัยเป็นแนวทางในการพัฒนา การดำเนินการคัดเลือกโรงเรียนเข้าร่วมโครงการพิจารณา จากความร่วมมือของโรงเรียน ความพร้อมของโรงเรียน และความเป็นไปได้ในการพัฒนา ในปี พ.ศ. 2548 จึงมีโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการเพิ่มเติมจากเดิม 5 โรงเรียนเป็น 7 โรงเรียน ดำเนินการพัฒนาโรงเรียนโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบปฏิบัติการ แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับ โครงการและระดับโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการสำรวจบริบทไปในแนวทางเดียวกัน อาจมีรายละเอียดต่างกันบ้าง ทุกโรงเรียนได้นำประเด็นตัวบ่งชี้ที่ยังไม่ได้ปฏิบัติหรือยังปฏิบัติไม่ได้ตามเกณฑ์มาจัดทำแผนพัฒนาครูและโรงเรียน 2) โรงเรียนจัดกิจกรรมพัฒนาครูตามความต้องการและบริบท 3) บทบาทของผู้เกี่ยวข้องแต่ละกลุ่มเป็นไปตามหน้าที่ที่รับผิดชอบ 4) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการคือ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการและกระบวนการวิจัย การอุทิศตนของกลุ่มนักวิจัย การสนับสนุนของผู้บริหาร ปัจจัยที่ไม่ส่งผลได้แก่ ขนาดโรงเรียน และจำนวนนักวิจัยในกลุ่ม 5) บทเรียนความคิดสะท้อนคือ เป็นโครงการที่ดี มีประโยชน์ต่อครู ผู้บริหาร และกลุ่มนักวิจัย ควรดำเนินโครงการต่อเนื่องจนโรงเรียนสามารถพัฒนาได้ตามเกณฑ์ทุกข้อ และควรขยายโครงการไปยังโรงเรียนอื่นด้วย

จากสภาพปัญหาและผลการวิจัยที่น่าเสนอ จะเห็นได้ว่าการพัฒนาโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครูเป็นแนวคิดสำคัญในการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพการผลิตและพัฒนาครู ตลอดจนมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ นอกจากนี้คณะครุศาสตร์ยังมีความจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครูให้มีจำนวนเพิ่มขึ้น เพื่อให้เพียงพอต่อการรองรับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา ดังนั้นในปี พ.ศ. 2550 คณะครุศาสตร์จึงได้ขยายโรงเรียนเพิ่มอีก 5 โรง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 และ เขต 4 ได้แก่ โรงเรียนบ้านเกาะวิทยา โรงเรียนปากพูน โรงเรียนเมืองนครศรีธรรมราช โรงเรียนพระพรหมพิทยานุสรณ์ และโรงเรียนอนุบาลนครศรีธรรมราช ผลการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นพบว่า โรงเรียนดังกล่าวมีปัจจัยเอื้อหลายประการต่อการพัฒนาเข้าสู่โรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู กล่าวคือ เป็นสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองและอำเภอใกล้เคียงที่สามารถเดินทางไปมาได้สะดวก เป็นโรงเรียนฝึกประสบการณ์ของมหาวิทยาลัยมาเป็นระยะเวลาอันพอสมควร ผู้บริหารสนับสนุนและเข้าใจกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โรงเรียนมีปัจจัยพื้นฐานที่ไม่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา เช่น การขาดแคลนบุคลากร อาคารสถานที่ และความขัดแย้งระหว่างบุคลากรในโรงเรียนและชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม พบว่า โรงเรียนดังกล่าว มีความต้องการพัฒนาทั้งในด้านการบริหารจัดการ ด้านวิชาการ ด้านบุคลากร และด้านผลการร่วมพัฒนาวิชาชีพ

ครูของโรงเรียน ตามเกณฑ์มาตรฐาน โรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู ซึ่งมีรายละเอียดแห่งประเด็น การพัฒนาเร่งด่วนที่แตกต่างกันออกไปตามบริบทพื้นฐาน และสภาพปัญหาของโรงเรียน ประเด็น ความต้องการพัฒนา ได้แก่ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้วย ระบบคอมพิวเตอร์ช่วยสอน การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนการสอนแบบ โครงการ เป็นต้น

ดังนั้นคณะครุศาสตร์จึงจัดทำโครงการวิจัยขึ้น เพื่อพัฒนาโรงเรียนและฝึกประสบการณ์ วิชาชีพครูให้มีบริบทตามเกณฑ์มาตรฐาน โรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช (ดูภาคผนวก) และเพื่อเป็นแนวทางในการผลิตและพัฒนาครูอย่างมีส่วนร่วม ระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏกับ โรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ผลการวิจัยครั้งนี้ จะทำให้ได้ต้นแบบนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนเพื่อเป็นแบบอย่างแก่นักศึกษาฝึก ประสบการณ์วิชาชีพครู ได้รูปแบบนวัตกรรมการบริหาร โรงเรียนที่ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่ มาตรฐาน โรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู ตลอดจนองค์ความรู้ที่เกิดจากการจัดการความรู้ (Knowledge management) ด้านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ซึ่งจะสามารถสร้างองค์ความรู้ด้านการ ผลิตและพัฒนาครูตามความคาดหวังของหลักสูตรและสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

การวิจัยและพัฒนาเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อการผลิตและพัฒนาครูอย่างมี ส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์ของโครงการ ดังนี้

1. เพื่อสำรวจบริบทของโรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูตามเกณฑ์มาตรฐาน โรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู
2. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาโรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเข้าสู่ มาตรฐานโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู
3. เพื่อติดตามและประเมินความก้าวหน้าของโรงเรียนตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียน ร่วมพัฒนาวิชาชีพครู
4. เพื่อดำเนินการจัดการความรู้ด้านการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานโรงเรียนร่วม พัฒนาวิชาชีพครู

ขอบเขตของโครงการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยและพัฒนาครั้งนี้มุ่งศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู ดังนี้

1. บริบทของโรงเรียนตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู
2. กระบวนการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู
3. ผลการพัฒนาโรงเรียนตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู
4. การจัดการความรู้ในการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู

ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการผลิตและพัฒนาครูอย่างมีส่วนร่วมตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครูระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏและสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการเป็นสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 และ เขต 4 จำนวนทั้งหมด 5 โรงเรียน คือ โรงเรียนปากพูน โรงเรียนบ้านเกาะ โรงเรียนเมืองนครศรีธรรมราช โรงเรียนพระพรหมพิทยานุสรณ์ และโรงเรียนอนุบาลนครศรีธรรมราช

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้เป็นกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู ประกอบด้วย ผู้บริหารคณะครุศาสตร์ ศึกษานิเทศก์ นักศึกษาผู้บริหาร และบุคลากรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 และ 4 ตลอดจนผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรในสถานศึกษา นักเรียน และตัวแทนชุมชน

คำนิยามศัพท์

1. โรงเรียนร่วมพัฒนาพัฒนาวิชาชีพครู หมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีศักยภาพด้านต่างๆ ตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู และพร้อมที่จะช่วยพัฒนา นักศึกษาคูตามหลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต สถาบันราชภัฏ พุทธศักราช 2546 ให้เป็นครูดี ครูเก่ง คนดี คนเก่ง ตามเป้าหมายของหลักสูตร

2. เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู หมายถึง ข้อความที่ใช้เป็นเกณฑ์กำหนดระดับคุณภาพด้านต่างๆ ของโรงเรียน การศึกษาขั้นพื้นฐาน (ที่คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช พัฒนาขึ้นอย่างเป็นทางการกระบวนการวิจัย ในปี พ.ศ. 2544) ได้แก่ 1) ด้านการบริหารจัดการ มาตรฐานที่ 1 โรงเรียนมีระบบการบริหารจัดการที่สนับสนุนการฝึกประสบการณ์

วิชาชีพครู มี 6 ตัวบ่งชี้ 2) ด้านวิชาการ มาตรฐานที่ 2 โรงเรียนเป็นผู้นำในการพัฒนาและการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 4 ตัวบ่งชี้ มาตรฐานที่ 3 โรงเรียนเป็นผู้นำในการจัดการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษา 2542 มี 8 ตัวบ่งชี้ มาตรฐานที่ 4 โรงเรียนเป็นแบบอย่างของชุมชนวิชาชีพ มี 3 ตัวบ่งชี้ มาตรฐานที่ 5 โรงเรียนและมหาวิทยาลัยมีการสร้างและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาชีพครูร่วมกัน มี 3 ตัวบ่งชี้ 3) ด้านบุคลากร มาตรฐานที่ 6 โรงเรียนมีครูชั้นวิชาชีพเป็นแบบอย่างที่ดีให้นักศึกษา มี 5 ตัวบ่งชี้ และ (4) ด้านการช่วยพัฒนานักศึกษา มาตรฐานที่ 7 โรงเรียนพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาให้เป็นครูที่มีประสิทธิภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร มี 5 ตัวบ่งชี้

3. การผลิตและพัฒนาครูอย่างมีส่วนร่วม หมายถึง ความร่วมมือระหว่างคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช กับโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง 5 แห่ง ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูตามหลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต สถาบันราชภัฏ พุทธศักราช 2546 เพื่อเตรียมครูก่อนประจำการ (นักศึกษาครู) และการจัดกิจกรรมทางวิชาการ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ทางด้านวิชาชีพครูให้กับครูประจำการในโรงเรียนทั้ง 5 แห่ง

4. โรงเรียนเครือข่ายการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู หมายถึง โรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ให้ความร่วมมือในการรับนักศึกษาครูของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช เข้าฝึกประสบการณ์วิชาชีพในช่วงเวลาที่ผ่านมามีค่ากว่า 5 ปีการศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. โรงเรียนเครือข่ายการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้รับการพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน โรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู
2. โรงเรียนและคณะครุศาสตร์ ได้องค์ความรู้ด้านการพัฒนาโรงเรียนเครือข่ายฯ ไปสู่เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครูที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน
3. โรงเรียน ชุมชน และคณะครุศาสตร์มีบทเรียนและความคิดสะท้อนจากการพัฒนาโรงเรียนเครือข่ายฯ ไปสู่เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู ที่นำมาใช้ประโยชน์ในการผลิตและพัฒนาครูต่อไป
4. ผู้บริหาร ครู อาจารย์ นักเรียนและนักศึกษาได้รับความรู้ ทักษะ และกระบวนการวิจัยรวมทั้งได้รับความรู้ด้านมาตรฐานวิชาชีพครู
5. คณะครุศาสตร์มีโรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู สำหรับนักศึกษาในหลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต สถาบันราชภัฏ พุทธศักราช 2546

6. โรงเรียนเครือข่ายฯ และอาจารย์คณะครุศาสตร์ได้รับประสบการณ์ในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม มีเครือข่ายการผลิตและพัฒนาครู และได้องค์ความรู้ในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สถาบันราชภัฏ พุทธศักราช 2546

7. โรงเรียน คณะครุศาสตร์ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มีความเข้าใจตรงกัน ตระหนักในการดำเนินงานและพัฒนากิจกรรมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูร่วมกัน